

## POWSTANIE W POLSCE 1863 R.

W litewskich puszczech formują się szyki,  
Stanął na czele mąż odważny, śmiały,  
To Narbutt dzielny wiedzie wojowniki,  
Co życie święcą dla ojczystej chwały.  
Dla drogiej Polski i Litwy kochanej  
Przysięgli walczyć i znosić tyrany.

Ta garstka mała rozpaczą wiedziona,  
Chociaż nieliczna, już bojowym szykiem  
Wśród wrogów stoi zewsząd obalona,  
Co ją pochwyć chcieli bod Rudnikiem,  
Lecz Narbutt dzielny, widząc wroga chęci,  
Zwinął swe szyki i jak wąż się kręci.

I śmiałym marszem wywija się z koła,  
A kiedy stanął za Moskwy plecami,  
O! bracia, wstyd nam uciekać zawoła,  
Niech teraz wróg nasz spróbuje się z nami,  
Uderzmy, bracia z tyłu, niespodzianie,  
Sprawim im łaźnię, gorące kąpanie.

I kiedy wyrzekł do nich takie słowa,  
Wnet dzieci Litwy przejęte zapalem:  
Hurra! krzyknęli, a salwa rotowa  
Topi swe kule we wrogu zuchwałym.  
Wróg przelękniony kosynierów krzykiem,  
Zamiast wygranej ginie pod Rudnikiem.

O tej wygranej głos po Litwie leci,  
Narbutt zwycięstwo odniósł nad wrogami,  
Zewsząd się garną drogie Litwy dzieci  
I staje Narbutt znów pod Dubiczami.  
Naprzeciw Moskwy, która się wściekała,  
Że pod Rudnikiem haniebnie przegrała.

Tam nie da czasu znowu Moskalowi,  
Bo hufiec w bojowym porozwijał szyku,  
Ale „uderzmy!” – gdy te słowa mówi  
Już Litwa pędzi w pośród armat ryku,  
I pławi miecze w krwi wroga swojego,  
Co plac opuszcza i ucieka z niego.

I pod Piłownią dzielnie się sprawili  
Kilka rot Moskwy dzikiego plemienia  
Niemal ze szczętem na placu złożyli,  
Moskwa poznała z kim ma do czynienia.  
A więc podstępnie sidła założyła  
Za głowę wodza cenę nałożyła.

Lecz próżne były te wroga kuszenia,  
Bo Litwa sercem Narbutta kochała,  
Litwin nie prędko do brata zdradzenia.

Na próżno Moskwa cenę ogłaszała,  
Nikt się nie znalazł, co by zdradził skrycie,  
Każdy się modlił o Narbutta życie.

I kiedy Narbutt znowu ze swojemi  
Pod Dubiczami swój obóz rozłoży,  
Moskwa siłami trzy razy większemi  
Żeby zgnieść naszych na niego uderzy.  
Ale wódz mężny z swymi wojownicy  
Po dwakroć razy odpiera ich szyki.

Nieszczęście chciało, że w nogę raniony  
Wódz mężny, chociaż z boleścią na twarzy,  
Wsparty na braci spieszy do obrony  
I najprzyciemniej wydaje rozkazy;  
A wtem go kula w piersi uderzyła,  
I samo serce odważne przeszła.

Zachwiał się mężny i zwisa mu głowa,  
Bracia poznali tę śmiertelną bliznę,  
4 Narbutt wyrzekł im ostatnie słowa:  
„Dzieci, jak miło umrzeć za Ojczyznę.”  
I skończył życie mąż odważny, śmiały,  
Co carskie pułki wszędzie przed nim drżały.

Napisał William ZADORA  
Warszawa.

## Życiorys

**Ludwik Narbutt** (ur. 26 sierpnia 1832 r. w Szawrach, zm. 5 maja 1863r. pod Dubiczami) – polski ziemianin, naczelnik wojenny powiatu lidzkiego w powstaniu styczniowym.

Syn Teodora Narbutta i Krystyny z Sadowskich. Uczył się w szkole pijarów w Lidzie. W latach 1846-1850 uczył się w gimnazjum w Wilnie. Ludwik w czasie pobytu w ostatniej klasie gimnazjalnej, w listopadzie 1850 r., powziął zamiar wspólnie z kolegami w gimnazjum utworzyć „Stowarzyszenie patriotyczne“, mając na celu wywołanie zbrojnego powstania w kraju. Jednak jego koledzy lekkomyślnie opowiedzieli o tym inspektorowi szkolnemu, wskutek czego Narbutt został aresztowany. Po oskarżeniu Ludwika skazano na 25 różeg i oddanie do służby wojskowej. 30 marca 1851 r. był potajemnie wywieziony z Wilna i wysłany do Kaługi. Wcielony do wojska rosyjskiego uczestniczył w walkach na Kaukazie, gdzie został odznaczony za odwagę orderem św. Anny 4 stopnia. W 1858 r. otrzymał w drodze amnestii ułaskawienie cesarskie Aleksandra II, w roku 1859 uzyskał zwolnienie od służby wojskowej. Na Litwę wrócił w 1860 roku w stopniu podporucznika. W 1861 r. ożenił się z młodą wdową Amelią z Kuncewiczów Siedlikowską. Zamieszkał w Sierbieniszkach poświęcając się gospodarstwu. Młodszy brat Ludwika Bronisław, pisał w swoim pamiętniku o nim: *„Widziałem go w 1860 roku w Lidzie. Był niewielkiego wzrostu, szczupły, blondyn, nieco łysy, z melancholijnym wyrazem na twarzy wielki zdrowy rozsądek, uczciwość, miłość dla ludzi – to były główne jego zalety małowowiący, skromny w ułożeniu, chętny zawsze dla każdego z pomocą”*.

Po wybuchu powstania styczniowego Ludwik Narbutt jako jeden z pierwszych w rejonie Lidy stanął do walki. 2 lutego 1863 roku wyruszył do Puszczy Rudnickiej na czele świeżo sformowanego oddziału. Narbutt cieszył się dobrą opinią w okolicy, dzięki czemu oddział ziemiańsko-włościański szybko urósł w znaczną siłę. Do jego partii dołączył między innymi Michał Elwiro Andriolli (malarz) z kilkoma swoimi poddanymi. Oddział Ludwika Narbutta wspierała jego siostra Teodora.

Narbutt stoczył szereg potyczek z wojskami carskimi, zadając nieprzyjacielowi dotkliwe straty. 16 lutego 1863 roku Narbutt zaatakował rosyjski pociąg pod Marcinkańcami i odbił wiezionych rekrutów. W dniu 9 marca 1863 roku doszło, w okolicach stacji kolejowej Rudziszki, do bitwy 100-osobowego oddziału Ludwika Narbutta z trzema rotami piechoty rosyjskiej i sotnią kozacką pod komendą Wimberga. Kolejne bitwy i potyczki stoczono pod Nowym Dworem, pod Piłownią, koło Berszt, pod Kowalkami, nad jeziorem Dumbla. Za głowę Narbutta generał gubernator Wilna nałożył wielką nagrodę.

5 maja 1863 r. w okolicach jeziora Pielasa koło Dubicz oddział Narbutta został rozbity. W wyniku zdrady kmiecia z Dubicz Bazylego Karpowicza, który wskazał Rosjanom drogę do obozowiska powstańców. Narbutt ciężko ranny w nogę kierował bitwą do ostatniej chwili i zagrzewał powstańców słowami: „Tylko z godnością panowie”. Ugodzony powtórnie kulą w pierś – zawołał: „zostawcie mnie, już umieram, ratujcie się kto może”. Po raz trzeci śmiertelnie ugodzony kulą w szyję, skonał ze słowami na ustach: „Dulce est pro patria mori” (O jak słodko umierać za Ojczyznę). Tak zginął jeden z głównych bohaterów powstania narodowego na Litwie, który całe swe niedługie życie oddał w ofierze Ojczyźnie.

6 maja ciała bohaterów dubickich okrutnie pokaleczone włościanie dubiccy zebrali z pola bitwy i przywieźli pod kościół w Dubiczach. W grupie poległych odszukano wodza. Ciała pogrzebano. Ale oddział rosyjski zrównał z ziemią kopiec, usypany nad grobem powstańców. Władze carskie na tym miejscu posadziły brzozy.

W 1933 r. postawiono w Dubiczach pomnik, poświęcony pamięci Ludwika Narbutta i poległych powstańców



Michał Elwiro Andriolli. Śmierć Ludwika Narbutta w Dubiczach. 1864–1865. Litografia.



Wypełnić luki w zdaniach.

1. Ludwik Narbutt urodził się (kiedy?).....
2. Ludwik Narbutt urodził się (gdzie?).....
3. Rodzice Ludwika Narbutta nazywali się.....
4. Ludwik Narbutt uczył się (gdzie?).....
5. W 1851 r. Ludwika Narbutta wcielono do wojska rosyjskiego i zesłano na Kaukaz za.....
6. Ludwik Narbutt za odwagę został odznaczony ..... i otrzymał stopień .....
7. Po powrocie z Kaukazu ożenił się z .....
8. W powstaniu styczniowym 1863 r. pełnił obowiązki .....
9. Ludwik Narbutt zginął (kiedy?).....(gdzie?).....
10. Przed śmiercią Ludwik Narbutt wypowiedział następujące słowa.....  
.....

Wypełnij luki w zdaniach.

**Ludwik Narbutt** urodził się .....w Szawrach. Jego rodzicami byli .....Uczył się w szkole w....., a w latach 1846-1850 uczył się ..... Ludwik w czasie pobytu w gimnazjum postanowił utworzyć ..... Narbutt został aresztowany i skazany na ..... różeg i oddanie ..... Wcielony do wojska rosyjskiego uczestniczył w walkach na.....Na Litwę wrócił w 1860 roku w stopniu ..... W 1861 r. ożenił się z młodą wdową .....

Po wybuchu powstania styczniowego Ludwik Narbutt został mianowany ..... Narbutt stoczył szereg bitew i potyczek z wojskami rosyjskimi. (kiedy?)..... w okolicach jeziora Pielasa koło Dubicz oddział Narbutta został rozbity. Wódz został trzykrotnie ranny i skonał ze słowami na ustach ..... Ludwik Narbutt z 12 powstańcami został pogrzebany koło kościoła w..... W ..... roku postawiono tam pomnik, poświęcony pamięci Ludwika Narbutta i poległych powstańców

## ODPOWIEDZI

Załącznik Nr.3

Wypełnić luki w zdaniach.

1. Ludwik Narbutt urodził się (kiedy?)... **26 sierpnia 1832 r.** .....
2. Ludwik Narbutt urodził się (gdzie?)...**w Szawrach**.....
3. Rodzice Ludwika Narbutta nazywali się...**Teodor Narbutt i Krystyna z Sadowskich** ...
4. Ludwik Narbutt uczył się (gdzie?)...**w Lidzie i w Wilnie**.....
5. W 1851 r. Ludwika Narbutta wcielono do wojska rosyjskiego i zesłano na Kaukaz za...**próbę utworzenia „Stowarzyszenia patriotycznego“**,.....
6. Ludwik Narbutt za odwagę został odznaczony ....**orderem św. Anny 4 stopnia** .. i otrzymał stopień ... **stopień podporucznika** .....
7. Po powrocie z Kaukazu ożenił się z ... **Amelią z Kuncewiczów Siedlikowską** .....
8. W powstaniu styczniowym 1863 r. pełnił obowiązki ... **naczelnika wojennego powiatu lidzkiego**
9. Ludwik Narbutt zginął (kiedy?)...**5 maja 1863 r.** (gdzie?)...**koło Dubicz.**
10. Przed śmiercią Ludwik Narbutt wypowiedział następujące słowa... **O jak słodko umierać za Ojczyznę** .....

Wypełnij luki w zdaniach.

**Ludwik Narbutt** urodził się **26 sierpnia 1832 r.** w Szawrach. Jego rodzicami byli **Teodor Narbutt i Krystyna z Sadowskich**. Uczył się w szkole w **Lidzie**, a w latach 1846-1850 uczył się w **gimnazjum w Wilnie**. Ludwik w czasie pobytu w gimnazjum postanowił utworzyć **tajne „Stowarzyszenie patriotyczne“**. Narbutt został aresztowany i skazany na **25 różeg** i oddanie **w żołdacy**. Wcielony do wojska rosyjskiego uczestniczył w walkach na **Kaukazie**. Na Litwę wrócił w 1860 roku w stopniu **podporucznika**. W 1861 r. ożenił się z młodą wdową **Amelią z Kuncewiczów Siedlikowską**.

Po wybuchu powstania styczniowego Ludwik Narbutt został mianowany **naczelnikiem wojennym powiatu lidzkiego**. Narbutt stoczył szereg bitew i potyczek z wojskami rosyjskimi. (kiedy?) **5 maja 1863 r.** w okolicach jeziora Pielasa koło Dubicz oddział Narbutta został rozbity. Wódz został trzykrotnie ranny i skonał ze słowami na ustach **O jak słodko umierać za Ojczyznę**. Ludwik Narbutt z 12 powstańcami został pogrzebany koło kościoła w **Dubiczach**. W **1933** roku postawiono tam pomnik, poświęcony pamięci Ludwika Narbutta i poległych powstańców

